

گزارش نکوداشت انتشار یکصدمین
شماره مجله رشد آموزش زبان

Roshd & Teachers

همدلی از همزبانی بهتر است

رواج پدیده «فینگلیش» و کاربرد واژه‌های زبان انگلیسی در گفتار افراد تحصیل کرده، این پدیده‌ها را از مصادیق بارز تبعات منفی زبان‌آموزی دانست و توجه بیشتر به این مقوله را به دست‌اندرکاران آموزش زبان یادآور شد.

آقای ناصری در ادامه با مطرح کردن ناکارآمدی روش‌های تجربه شده فعلی آموزش زبان در مدارس، به نقش مهم دبیران زبان در این خصوص اشاره کرد و یادآور شد تناسبی بین امکاناتی که تاکنون در اختیار دبیران قرار گرفته است و انتظارات برنامه درسی از آن‌ها وجود ندارد. لذا باید با آسیب‌شناسی دقیق عوامل ناکارآمدی شناسایی شوند و در جهت بهبود وضعیت کنونی تلاش‌های مستمر به عمل آید. ایشان توجه مجله رشد آموزش زبان را به این مهم در طول ربع قرن انتشار آن ستود، ولی در عین حال یادآور شد که لازم است محتوای مجله به‌طور مستمر مورد نقد علمی قرار گیرد و مشخص شود تا چه حد شکل فعلی مجله پاسخ‌گوی نیازهای واقعی دبیران در کلاس درس است و تا چه حد به آن‌ها در ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای کمک می‌کند. ایشان در خاتمه از همه دبیران و استنادان تقاضا کرد که در جهت ارتقای کیفیت مجله از هیچ کوششی دریغ نورزند.

مراسم نکوداشت انتشار صدمین شماره مجله «رشد آموزش زبان»، روز دوشنبه ۲۳ آبان‌ماه، با حضور مدعوین در سالن اجتماعات «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» برگزار شد. در این مراسم معاون وزیر ریاست «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی»، حجت‌الاسلام دکتر محی‌الدین بهرام محمدیان، مدیر مسئول مجله رشد آموزش زبان و تعدادی از دبیران مؤلف زبان انگلیسی، سردبیران بعضی از مجلات رشد تخصصی و مدیران بعضی از آموزشگاه‌های زبان حضور داشتند. ابتدای آقای ناصر نادری، معاون مجلات دفتر انتشارات کمک‌آموزشی مجلات رشد که هدایت جلسه را برعهده داشت، برنامه‌های مراسم را اعلام کرد و سپس از آقای ناصری مدیرکل دفتر و مدیر مسئول مجلات رشد درخواست کرد به ایراد سخن بپردازد.

آقای ناصری با تشکر از حضور حاضران و قدردانی از همه دست‌اندرکاران مجله، به بیان نکاتی درخصوص نقش زبان در جامعه و تبعات فرهنگی یادگیری زبان دوم پرداخت. وی بر این نکته تأکید کرد که با توجه به ارتباط نزدیک و دو طرفه زبان و تفکر، باید مراقبت شود که یادگیری زبان بنیان‌های تفکر و ارزش‌های فرهنگی ما را دستخوش دگرگونی‌های ناخواسته نکند و نقش و تأثیر زبان فارسی تحت تأثیر زبان دوم قرار نگیرد. ایشان با اشاره به

کرد که اگر در میزان توجه ما به این سه بعد تناسب لازم وجود نداشته باشد، از میزان اثربخشی آموزش کاسته خواهد شد. برای ایجاد تناسب به هندسه‌ای نیاز داریم که بتواند ابعاد متفاوت را در جای خود مورد توجه قرار دهد.

برای مثال، در برنامه‌ریزی هر درس تقسیم‌بندی‌های فنی وجود دارد که در برخورد با آن‌ها، بعد دانشی برجسته است، در حالی که هنگام ورود به بحث محتوا و چگونگی انتقال مفاهیم، ابعاد اندیشه‌ای و هنری که جهت فرهنگی دارند، به میزان زیادی وارد می‌شوند. در مهندسی این بخش‌ها، یعنی انتخاب محتوا و روش، نظرات متفاوتی وجود دارد و دست‌اندرکاران برداشت‌های مختلفی از حدود و ثغور این ابعاد دارند. همین مسئله در عمل ارائه تعریف روشن و قانع‌کننده‌ای از این بخش‌ها را مشکل می‌کند. وی راه‌حل مشکل را این دانست که در برنامه‌ریزی با نگاهی فنی سهم و جایگاه هر کدام از ابعاد سه‌گانه مشخص شود و زمینه برای اقناع همه دست‌اندرکاران فراهم آید و از تشتت آرا جلوگیری شود.

سخنران بعدی، دکتر **محمد رضا عنانی سراب**، سردبیر رشد آموزش زبان بود که در مقدمه سخنان خود، ضمن اشاره به تفاوت‌هایی که بین رشد آموزش زبان و سایر مجلات رشد تخصصی وجود دارد، یادآور شد که درک و توجه لازم به این تفاوت‌ها نیازمند ظریفی است که باید در سیاست‌گذاری‌های مجله مورد توجه قرار گیرد تا مجله بتواند رسالت واقعی خود را ایفا کند. ایشان یکی از تفاوت‌های مهم را وجود دو نوع آموزش در حیطه زبان آموزی دانست که نتایج ملموس آن‌ها در جامعه، مجله رشد را ناگزیر می‌سازد هر دو نوع آموزش را مورد توجه قرار دهد. آموزش زبان در مدارس و آموزش زبان در آموزشگاه‌های خصوصی هر یک سازوکارهای خاص خود را دارند و از متغیرهایی متأثر می‌شوند که لزوماً یکسان نیستند. برای مثال، آموزش زبان در بخش خصوصی تحت تأثیر

در ادامه، «نماهنگی» که به منظور بزرگداشت زنده‌یاد دکتر میرحسینی تهیه شده بود به نمایش درآمد تا حضاران با چهره، شخصیت و فعالیت‌های ایشان در طول سردبیری مجله رشد آموزش زبان آشنا شوند. پس از پخش نماهنگ، دکتر **نادر حقانی**، عضو هیئت تحریریه رشد آموزش زبان به ایراد سخن پرداخت. ایشان در بیانات خود، ضمن تبیین نقش سیاست‌گذاری‌های زبانی و مهندسی فرایند زبان‌آموزی در بهبود کیفیت یادگیری زبان دوم، به مشکلات موجود در این خصوص اشاره کرد. وی زبان‌آموزی را در کشور نیازمند سیاست‌گذاری‌های روشنی دانست که باید شکل‌دهنده اقدامات ساختاری و آموزشی در همه سطوح اعم از مدرسه و دانشگاه باشد. به نظر ایشان، علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته تاکنون، سیاست‌گذاری‌ها از انسجام لازم برخوردار نبوده‌اند و از لابه‌لای مصوبات پراکنده نمی‌توان به روشنی مشخص کرد که نوع نگاهمان به زبان چیست و هر کدام از زبان‌های مطرح در برنامه درسی، تا چه حد و اندازه‌ای باید مطرح شوند. با توجه به اهمیت زبان در انتقال مفاهیم محتوایی، نقش زبان به کلاس درس زبان محدود نمی‌شود و لذا آسیب‌های ناشی از عدم شفافیت در سیاست‌گذاری‌های زبانی بر کل برنامه درسی تأثیر می‌گذارد.

دکتر حقانی، با مطرح کردن تقسیم‌بندی سه‌گانه هنر و هنرمند، اندیشه و اندیشمند، و بالاخره دانش و دانشمند، و این که در دو مقوله اول نگاه فرهنگی و جهت‌دار است ولی در مقوله سوم این جهت‌گیری به چشم نمی‌خورد و دانش و دانشمند بعد جهانی دارد، به این نکته اشاره کرد که در آموزش زبان هر سه مقوله مطرح‌اند. به عبارت دیگر، در تولید محتوا، در تربیت معلم، در تربیت دانش‌آموزان و غیره، هر سه بعد هنری، اندیشه‌ای و دانشی مطرح می‌شوند. ایشان عامل مهم ناکارآمدی آموزش زبان را بی‌توجهی به این سه مقوله و ظرفیت‌های آن‌ها دانست و بر این موضوع تأکید

تنوع بخشیدن به نوع بیان و زبان به کار گرفته شده در بخش‌های گوناگون مجله بود. تنوع در محتوا و قالب بیان با تنوع در زبان همراه است. بدین معنی که در بخش اطلاع‌رسانی، مقالات علمی - پژوهشی بیان علمی خشکی دارند که درک آن به توجه و دقت نظر خواننده بستگی دارد. در حالی که در دو بخش دیگر، بیشتر از زبان رسانه‌ای استفاده می‌شود که تعاملی و اقناعی است و برای خواننده جذابیت بیشتری دارد. ایشان در پایان سخنان خود ضمن اشاره به تلاش‌های مدیریت دفتر انتشارات کمک‌آموزشی در جهت ارتقای جنبه‌های رسانه‌ای مجله، از مدیر کل و معاونین ایشان تشکر و از فعالیت‌های بخش‌های ویراستاری و فنی مجله قدردانی کرد.

در ادامه جلسه، حضار به سخنان حجت‌الاسلام دکتر **محمی‌الدین بهرام محمدیان** گوش فرادادند. ایشان در سخنان خود، ضمن قدردانی از مدیریت دفتر انتشارات کمک‌آموزشی به خاطر برپایی سنت حسنه گرامیداشت صدمین شماره مجلات تخصصی رشد و همچنین دست‌اندرکاران مجله رشد آموزش زبان و سردبیر آن، به خاطر مطرح کردن مسائلی که در حال حاضر آموزش زبان با آن‌ها روبه‌روست، به بیان نکاتی در خصوص برنامه درسی ملی و علل ناکارآمدی آموزش زبان در مدارس پرداخت. ایشان با نگاهی اجمالی به برنامه درسی ملی، رویکرد برنامه را رویکردی فطرت‌گرا معرفی کرد که توجهش به ارتقای پنج عنصر تفکر، ایمان، علم، عمل و اخلاق در چهار عرصه ارتباط با خدا، خلق، خلقت و خود است. به بیان ایشان، تحلیل این عناصر پنج‌گانه در چهار عرصه متفاوت می‌تواند ما را در حوزه زبان‌آموزی به راهکارهای بسیار دقیقی هدایت کند. گاهی هدف‌های زبان‌آموزی در مهارت‌های چهارگانه خلاصه می‌شود، در حالی که یکی از کارکردهای مهم زبان، تحلیل کردن و تفکر کردن است که کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد. برخی گمان می‌کنند که زبان چیزی جدا از ذهن است، اما زبان روی ساختار ذهن اثر می‌گذارد و ذهن را می‌پروراند. آموزش زبان باید قدرت تفکر و تحلیل را تقویت کند.

ایشان با تأیید نظر سردبیر در خصوص نقش محیط طبیعی در یادگیری زبان، بر این نکته تأکید کرد که ما معمولاً زبان را خارج از محیط طبیعی و متکلفانه یاد می‌گیریم که نتیجه‌اش ایجاد فضایی است که در آن فرصتی برای تفکر که جانمایه زبان است، به وجود نمی‌آید. سهولت یادگیری زبان در محیط طبیعی به این دلیل است که در آن فضا، اثربخشی ذهن و زبان با هم اتفاق می‌افتد. لذا در زبان‌آموزی عناصر تفکر، علم و عمل در کنار ایمان و اخلاق اهمیت دارند. ایشان در ادامه با اشاره به حوزه زبان‌آموزی به عنوان یکی از ۱۱ حوزه یادگیری به رسمیت شناخته شده در برنامه درسی ملی، آن را در چهار عرصه ارتباط با خود، ارتباط با خلق، ارتباط با خلقت و ارتباط با خدا مهم دانست و جدی بودن کار در این حوزه‌ها را مورد تأکید قرار داد.

حجت‌الاسلام دکتر محمدیان، در ادامه با اشاره به ناکارآمدی آموزش

سازوکار عرضه و تقاضاست و شکل‌گیری آن متأثر از رقابت و سود و زیان اقتصادی است، در حالی که زبان به عنوان یک درس در برنامه درسی، تحت تأثیر برنامه‌های کلان تعلیم و تربیت کشور است و در مقیاس کشوری با بودجه عمومی سازمان‌دهی می‌شود.

تأثیر این دو نوع سازمان‌دهی آموزش را می‌توان در ایجاد نوآوری‌های آموزشی در این دو بخش مشاهده کرد. به دلیل وجود کنترل بیشتر بر مؤلفه‌های آموزش در بخش خصوصی، ارائه و تثبیت نوآوری‌های آموزشی در این بخش بسیار سریع‌تر و آسان‌تر صورت می‌پذیرد و به همین دلیل فاصله‌ای بین این دو نوع آموزش ایجاد شده است که نتایج آن را می‌توان در تفاوت‌های بین خروجی‌های این دو نوع آموزش مشاهده کرد. به دلیل فراهم بودن زمینه پذیرش نوآوری‌ها در بخش خصوصی، بسیاری از پژوهش‌های این حوزه نیز در آموزشگاه‌های زبان انجام می‌شود. مشکلی که مجله رشد با آن روبه‌روست، ایجاد موازنه بین این دو نوع آموزش است. چرا که اگر نوآوری‌های آموزشی بدون توجه به محدودیت اجرای آن‌ها در برنامه درسی در مجله مطرح شوند، خوانندگان مجله آن‌ها را غیرعملی می‌پندارند و در نهایت به این جمع‌بندی خواهند رسید که محتوای مجله با نیازهایشان در کلاس‌های درس مدارس بیگانه است.

تفاوت دیگری که دکتر عنانی به آن پرداخت، ماهیت مهارتی و تجربی زبان‌آموزی است که آموزش آن را نیازمند فضا و امکاناتی می‌کند که عموماً در مدارس فراهم نیست. ایجاد موقعیت‌هایی که در آن‌ها زبان به شکلی معنی‌دار مورد استفاده قرار گیرد، یکی از چالش‌های مهم دبیران زبان است. در این مورد نیز مجله ناچار است موازنه لازم را در خصوص مطرح کردن روش‌های کاربردی آموزش زبان رعایت کند.

تفاوت سومی که ایشان به آن اشاره کرد، امتیاز علمی ترویجی رشد آموزش زبان است که مجله را ملزم می‌سازد، مقررات کمیسیون نشریات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را رعایت کند. ایشان در ادامه به مطرح کردن سیاست‌هایی پرداخت که در مجله اعمال شده‌اند تا با لحاظ کردن موارد مطرح شده فوق بتوان زمینه رشد کیفی مجله را فراهم نمود. یکی از سیاست‌های اجرا شده تقسیم محتوای مجله به سه بخش است شامل علم‌آموزی یا دانش‌افزایی، تجربه‌آموزی و ارتباط با اطلاع‌رسانی. در بخش «علم‌آموزی» نتایج پژوهش‌های مرتبط با آموزش و یادگیری زبان با اولویت کاربرد داشتن نتایجشان در کلاس‌های درس مدارس به چاپ می‌رسد. در بخش «تجربه‌آموزی» سعی می‌شود تجربه‌های آموزشی در قالب معرفی فنون تدریس مقوله‌های زبانی یا معرفی تجربه‌های بدیع در آموزش مطرح و به چاپ برسند. در بخش «اطلاع‌رسانی» نیز از قالب‌های مصاحبه، میزگرد، گزارش و غیره استفاده می‌شود تا رویدادها، و نظرات و دیدگاه‌ها مطرح شوند و مورد نقد قرار گیرند. آخرین سیاستی که در سخنان دکتر عنانی به آن اشاره شد،

تعداد اعضای انجمن را هزار نفر اعلام کرد که حداقل بین ۳۰۰ تا ۵۰۰ نفرشان کاملاً فعال هستند و می‌توانند در اجرای برنامه‌ها درگیر شوند. پس از سخنرانی دکتر غفار ثمر، مراسم اهدای جوایز به برگزیدگان مجله رشد و اعضای هیئت تحریریه برگزار شد و مراسم با سخنرانی خانم شهلا زارعی، مدیر داخلی مجله، به پایان رسید. خانم زارعی در سخنان خود ابتدا به چگونگی انتشار مجله رشد در سال‌های اولیه و مشکلاتی که در آن زمان وجود داشت، اشاره کرد. ایشان گفت اولین شماره مجله رشد آموزش زبان به سردبیری دکتر صادقیان در سال ۱۳۶۳ چاپ و منتشر شد. اهداف اولیه مجله عبارت بودند از: ۱. ایجاد ارتباط بین معلمان زبان و استفاده از تجربیات یکدیگر؛ ۲. ایجاد ارتباط بین معلمان و پژوهشگران؛ ۳. آگاه ساختن معلمان از اقدامات مسئولان وزارت آموزش و پرورش؛ ۴. منعکس کردن نظرات دبیران. دکتر صادقیان و همکارانشان در هیئت تحریریه، ۹ شماره از مجله را به چاپ رساندند. در آن سال‌ها که مجله زیر نظر دفتر تألیف منتشر می‌شد، امکانات فنی بسیار کم بود و صفحه‌آرایی کاملاً دستی صورت می‌گرفت و به همین دلیل اشکالاتی در چاپ بروز می‌کرد. برای مثال، در شماره چهارم در تابستان ۱۳۶۴، مجله غلط‌های چاپی بسیار چشم‌گیری داشت و به همین دلیل با صلاح‌دید سردبیر دکتر صادقیان، غلط‌نامه‌ای در چهار صفحه به چاپ رسید. خانم زارعی اولین سال مدیریت داخلی خود را در مجله، سال ۱۳۶۵ عنوان کرد که مصادف بود با آغاز سردبیری مرحوم دکتر میرحسینی. با تشکیل هیئت تحریریه جدید متشکل از آقایان دکتر پرویز بیرجندی، دکتر قاسم کبیری، دکتر مهدی نوروزی و دکتر پرویز مفتون، و انتخاب مدیر داخلی و منظم‌شدن انتشار مجله در سال ۱۳۷۵، تلاش‌های دکتر میرحسینی به ثمر نشست و از شماره ۴۴، مجله رشد آموزش زبان از طرف «کمیسیون نشریات وزارت علوم» درجه علمی - ترویجی دریافت کرد. مجله رشد زبان تا سال ۱۳۵۷ زیر نظر دفتر تألیف به چاپ می‌رسید. از پاییز سال ۱۳۷۶، انتشار مجله تخصصی رشد از جمله رشد آموزش زبان به دفتر انتشارات کمک‌آموزشی سپرده شد و از آن زمان، انتشار مجلات رشد تخصصی از نظم و انسجام بیشتری برخوردار شد. در حال حاضر می‌توان ادعا کرد که با مدیریت آقای ناصری و همکارانشان، مجلات رشد از امکاناتی برخوردار شده‌اند که در طول تاریخ انتشارشان سابقه نداشته است. خانم زارعی در ادامه به ضایعه وفات دکتر میرحسینی در اردیبهشت ۱۳۸۸ اشاره کرد و بیان داشت که رشد زبان شماره ۹۱ (تابستان ۸۸) توسط آن مرحوم تنظیم شده بود، ولی این شماره هنگامی منتشر شد که ایشان در میان ما نبودند تا شکل چاپ شده مجله را ببینند. با پیگیری‌های مدیریت دفتر، اعضای هیئت تحریریه دکتر عنانی سراب را به عنوان سردبیر انتخاب کردند و انتشار مجله به سردبیری ایشان بدون وقفه ادامه یافت. خانم زارعی در پایان سخنان خود از تک‌تک افراد دخیل در چاپ و انتشار مجله رشد

زبان خارجی همانند زبان عربی، دلایل این امر را کافی نبودن و پراکندگی ساعات اختصاص‌یافته به آموزش زبان در برنامه درسی، جذاب نبودن متون آموزشی و مؤثر نبودن روش‌های آموزشی دانست و با دعوت از دست‌اندرکاران مجله رشد آموزش زبان و صاحب‌نظران این حوزه به همکاری با گروه زبان‌های خارجی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» در تجدیدنظر در برنامه فعلی، اظهار امیدواری کرد که با استفاده از فرصت یک‌ساله‌ای که با شش ساله شدن دوره ابتدایی در سال آینده تحصیلی و سال‌های بعد ایجاد می‌شود، گروه بتواند بازنگری را به انجام برساند و با قول‌هایی که در زمینه تربیت نیروی انسانی و تولید بسته آموزشی در بخش‌های ذی‌ربط وزارت آموزش و پرورش به عمل آمده، این بازنگری عملیاتی شود. ایشان در پایان با ارائه رهنمودی به مجله رشد آموزش زبان برای ایجاد ستون ویژه ارائه نظرات در خصوص بهبود وضعیت زبان‌آموزی، ایجاد چنین تریبونی را در فرایند بازنگری بسیار مؤثر قلمداد کرد. سرانجام ایشان با اشاره به مصوبه «شورای عالی آموزش و پرورش» در خصوص ارائه زبان‌های خارجی غیرانگلیسی (فرانسه، آلمانی، روسی و اسپانیولی) در برنامه درسی و این که مصوبه مذکور آن گونه که باید تحقق نیافته است، و آموزش و پرورش وظیفه دارد با تأکید بر استعدادیابی در دوره‌های راهنمایی و متوسطه، افراد علاقه‌مند به یادگیری زبان‌های غیرانگلیسی را شناسایی کند، سخنان خود را به پایان برد.

در ادامه جلسه، دکتر غفار ثمر، رئیس هیئت مدیره «انجمن استادان زبان و ادبیات انگلیسی» به ایراد سخن پرداخت. ایشان با تبریک به مسئولان وزارت آموزش و پرورش و دست‌اندرکاران مجله رشد به خاطر انتشار صد شماره مجله، از مرحوم دکتر میرحسینی یاد کرد و یادآور شد که از آن مرحوم دو نکته را آموخته است: یکی خسته نشدن از کار و دیگری باقی گذاشتن سنت‌های حسنه که نمونه آن مجله رشد و انجمن «تلسی» است.

ایشان بر این نکته تأکید کرد که مقوله علم و به‌ویژه زبان شوخی‌بردار نیست و اگر کار در حوزه زبان و زبان‌آموزی جدی گرفته نشود، آسیب‌های فراوانی به زبان و فرهنگ کشور وارد می‌شود. هرگونه ضعفی در کار آموزش زبان در برنامه درسی مدارس می‌تواند دانش‌آموزان را به آموزشگاه‌های خصوصی سوق دهد و در آن‌جا معلوم نیست آموزشی که ارائه می‌شود تا چه حد با ارزش‌های زبانی و فرهنگی کشور منطبق باشد.

ایشان در ادامه با اشاره به ظرفیت انجمن برای انجام کارهای بزرگ با روش علمی، از جمله طراحی آزمون بومی توانش زبانی، استانداردهای آموزشی معلمان، تولید محتوای آموزشی، از ریاست سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی درخواست کرد که در طراحی و اجرای برنامه درسی زبان خارجی از ظرفیت انجمن استفاده شود و با انجمن ارتباطی سازمان و تشکیلاتی به‌وجود آید. دکتر غفار ثمر